

**KORXONALARDA ZAMONAVIY MENEJMENT TIZIMLARINING ISHLAB
CHIQRISH SAMARADORLIGIGA TA’SIRI**

Irisov Jahongir

Ilmiy rahbar: Andijon davlat texnika instituti

“Menejment” kafedrasi assistenti,

Olimov Hikmatillo Sodiqjon o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti

“Menejment” yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Korxonalarda zamonaviy menejment tizimlarining joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Jahon iqtisodiyotida raqobatning kuchayishi, texnologik taraqqiyotning jadallashuvi hamda iste'molchilar talabining o'zgarib borishi korxonalarni boshqaruv tizimlarini takomillashtirishga majbur qilmoqda. An'anaviy boshqaruv usullari zamonaviy bozor talablariga to'liq javob bera olmayotgani sababli ishlab chiqarish korxonalari innovatsion menejment tizimlarini keng qo'llashga o'tmoqda. Natijada ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligi oshib, mahsulot sifati yaxshilanmoqda hamda korxonalarning raqobatbardoshligi kuchaymoqda.

Zamonaviy menejment tizimlari deganda korxonalarni boshqarishda ilg'or texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va samarali tashkiliy mexanizmlardan foydalanishga asoslangan boshqaruv usullari tushuniladi. Bugungi kunda Lean Management, Total Quality Management (TQM), Kaizen, ERP tizimlari, Agile boshqaruvi va Six Sigma kabi menejment tizimlari ishlab chiqarish korxonalarida keng qo'llanilmoqda. Ushbu tizimlar ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi.

Korxonalarda Lean Management tizimining joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu tizimning asosiy maqsadi ishlab chiqarishdagi ortiqcha xarajatlar va samarasiz jarayonlarni bartaraf etishdan iborat. Lean Management konsepsiyasi ilk bor Yaponiyaning Toyota kompaniyasida muvaffaqiyatli qo'llanilgan bo'lib, keyinchalik dunyoning ko'plab rivojlangan davlatlari sanoat korxonalarida keng tarqalgan. Mazkur tizim orqali ishlab chiqarishdagi vaqt yo'qotishlari kamayadi, mahsulot tannarxi pasayadi va ishlab chiqarish hajmi ortadi. Ayniqsa, resurslardan oqilona foydalanish hamda ishlab chiqarish

jarayonlarini optimallashtirish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini sezilarli oshiradi.

Total Quality Management (TQM) tizimi ham zamonaviy menejmentning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [1]. Ushbu tizim mahsulot va xizmatlar sifatini doimiy ravishda yaxshilashga qaratilgan. TQM tizimida barcha xodimlar sifat menejmenti jarayonida faol ishtirok etadi. Natijada korxonada sifat nazorati kuchayadi, nuqsonli mahsulotlar hajmi kamayadi va mijozlar ehtiyojini qondirish darajasi ortadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti tizimlarini joriy qilgan korxonalarda ishlab chiqarish unumdorligi sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Kaizen tizimi ham ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim menejment usullaridan biridir [2]. Kaizen yaponcha “uzluksiz takomillashtirish” degan ma'noni anglatadi. Ushbu tizimga ko'ra, korxona faoliyatidagi barcha jarayonlar muntazam ravishda yaxshilanib borilishi kerak. Kaizen tizimi xodimlarning tashabbuskorligini rag'batlantiradi hamda ishlab chiqarishdagi muammolarni tezkor aniqlash va bartaraf etishga yordam beradi. Natijada korxonalarda mehnat unumdorligi oshadi va ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi.

Zamonaviy menejment tizimlarida axborot texnologiyalarining roli ham katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda ko'plab ishlab chiqarish korxonalari ERP (Enterprise Resource Planning) tizimlaridan foydalanmoqda [3]. ERP tizimlari korxonaning moliyaviy, ishlab chiqarish, logistika va marketing faoliyatini yagona platforma orqali boshqarish imkonini beradi. Ushbu tizim yordamida ma'lumotlar almashinuvi tezlashadi, boshqaruv qarorlari aniq va tezkor qabul qilinadi hamda inson omili bilan bog'liq xatolar kamayadi. Natijada ishlab chiqarish samaradorligi oshib, korxonaning umumiy faoliyati yaxshilanadi. Shuningdek, zamonaviy menejment tizimlarida avtomatlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilishi ishlab chiqarish samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Robotlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari, aqlli boshqaruv tizimlari va Big Data texnologiyalari korxonalarga ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini bermoqda. Masalan, sensor texnologiyalari yordamida uskunalarning texnik holati monitoring qilinadi va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nosozliklar oldindan aniqlanadi. Bu esa ishlab chiqarishdagi to'xtalishlarning oldini olib, vaqt va mablag'ni tejash imkonini beradi.

Agile menejment tizimi ham zamonaviy korxonalarda keng qo'llanilayotgan boshqaruv usullaridan biridir. Ushbu tizim tezkor qaror qabul

qilish, moslashuvchan boshqaruv va jamoaviy hamkorlikka asoslanadi. Agile tizimi ayniqsa innovatsion ishlab chiqarish korxonalarida samarali hisoblanadi. Chunki ushbu tizim bozor talablaridagi o'zgarishlarga tez moslashish va yangi mahsulotlarni qisqa muddatda ishlab chiqarishga imkon yaratadi.

Six Sigma tizimi esa ishlab chiqarishdagi nuqsonlarni kamaytirish va sifat darajasini oshirishga qaratilgan boshqaruv usuli hisoblanadi. Ushbu tizim statistik tahlil va nazorat vositalari orqali ishlab chiqarishdagi kamchiliklarni aniqlaydi hamda ularni bartaraf etishga xizmat qiladi. Six Sigma tizimini qo'llayotgan korxonalarda mahsulot sifati yuqori bo'lib, ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi.

O'zbekistonda ham zamonaviy menejment tizimlarini ishlab chiqarish korxonalarida joriy etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatda sanoatni modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, sanoat korxonalarida ERP tizimlari, elektron boshqaruv va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish texnologiyalarini qo'llash orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish maqsad qilinmoqda. Biroq zamonaviy menejment tizimlarini joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, yuqori texnologiyalarni joriy etish xarajatlarining katta ekanligi, malakali mutaxassislarning yetishmasligi hamda ayrim korxonalarda innovatsion boshqaruv madaniyatining sust shakllanganligi ushbu jarayon samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli korxonalarda zamonaviy menejment tizimlarini joriy qilish bilan bir qatorda xodimlar malakasini oshirish va innovatsion infratuzilmani rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, korxonalarda zamonaviy menejment tizimlarining qo'llanilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Lean Management, TQM, Kaizen, ERP, Agile va Six Sigma kabi boshqaruv tizimlari korxonalarga resurslardan samarali foydalanish, mahsulot sifatini oshirish, xarajatlarni kamaytirish hamda raqobatbardoshlikni kuchaytirish imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion boshqaruv usullarining keng joriy etilishi esa ishlab chiqarish korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oakland J.S. Total Quality Management and Operational Excellence. – Routledge, 2021.
2. Imai M. Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success. – McGraw-Hill, 2019.
3. Klaus H., Rosemann M., Gable G. What is ERP? Information Systems Frontiers Journal. – 2019.

